

Název práce: Specifický logopedický nález

Autorka disertační práce: Mgr. Eva Dousková

Vedoucí disertační práce: doc. PhDr. Bohumil Stejskal, CSc.

Aktuálnost a význam tématu

Autorka se ve své práci zaměřila na téma, které je možné v našem pojetí specifických poruch učení nazvat tradičním – na **specifický logopedický nález**, který měl v naší zemi zásadní význam v nazírání na samotné příčiny specifických poruch učení. Postupně se etabloval jak **v rovině teorie** (je např. součástí nepřekonatelné Matějčkovy typologie specifických poruch učení), tak **v rovině praxe** jakožto nedílná součást diagnostiky specifických poruch učení, s následnou možností intervence. Z počátku byl dáván důraz na **aspekty řeči** (artikulační neobratnost a specifická asimilace sykavek), později došlo k doplnění pohledu o **jazykové dovednosti** a jejich problémů (jazykový cit).

Téma je jistě aktuální i v současné době – jedná se o problém, který souvisí s **nerovnoměrným vývojem funkcí u predisponovaných jedinců**, je možné s ním pracovat v době před zahájením školní docházky, tedy preventivně, předcházet samotnému rozvoji SPU prostřednictvím specifických intervencí u potřebných dětí.

Cíle disertační práce a použité metody

Již na tomto místě poznamenán, že autorka chtěla prověřit, zda se **specifický logopedický nález u dětí s diagnostikovanými specifickými poruchami učení** vyskytuje i v současných podmínkách, vycházela z představy, že tyto informace u nás chybí. Svůj díl má zcela jistě nově se prosazující trendy v chápání samotných specifických poruch učení, ale také posuny, ke kterým dochází vlivem měnící se terminologie vývojových poruch řeči a jazyka. Autorce připomínám, že ať již říkáme deficitům, ze kterých se později rekrutují samotné specifické poruchy učení, jakkoli (deficity dílčích funkcí, rizikové faktory ve vývoji řeči a jazyka, vývojový dysgramatismus, případně i přímé promítnutí vývojových obtíží do jazykových rovin, což je trend velmi významný...), není pochyb, že by se tyto problémy neměly u dětí s SPU vyskytovat. Autorka však chtěla dospět k přesnějšímu poznání, v jakých případech (typologie SPU), jaká je jejich frekvence aj.

Autorka pracuje kvantitativní metodologií, oceňuji, že před samotným výzkumem provedla **pilotní šetření k použitým metodám**. Vzhledem k poměrně rozsáhlému vzorku a věkové struktuře respondentů (žáci 1.- 4. ročníků) provedla analýzu využitelnost metod a zvolila jen ty, které měly **výpovědní hodnotu** – Žlabův test jazykového citu, Heidelberský test řečového vývoje (subtesty, které prokazovaly diskriminační schopnost), orientační vyšetření artikulačních neobratností a specifických asimilací, s vynecháním položek, ve kterých děti nechybovaly, současně se studiem spisové dokumentace respondentů.

V úvodu empirické části autorka stanovuje **hlavní cíle, parciální cíle a hypotézy**. Kromě již výše uvedeného cíle - potvrzení, zda se SLN u žáků 1. stupně ještě vyskytuje, chtěla u nich dále zmapovat úroveň jazykových rovin a zjistit souvislost mezi SPU, SLN a narušenou komunikační schopností. Za parciální cíle považuje převážně popisné charakteristiky zkoumaných jevů (postihnout výskyt SLN a NKS u žáků s SPU, zda jsou tito žáci v péči logopeda a jaké jsou možnosti terapie jejich řečových a jazykových obtíží). Není příliš zřejmé, z jakých předpokladů autorka vycházela při samotném formulování hypotéz, považuji je za nepřiliš šťastné – proč např. očekává, že se u čtvrtiny žáků se SPU budou vyskytovat specifické poruchy výslovnosti, že jsou častějším problémem specifické asimilace než artikulační neobratnost a že bude u 90 % dětí zjištěn snížený jazykový cit?

Autorka získala poměrně velké množství dat – od 172 respondentů (97 žáků s SPU a 75 respondentů intaktní populace), podrobuje je popisné statistické analýze, testování hypotéz se uplatnilo v menší míře. Data podrobila také sledování, jaké typy SPU se ve vzorku vyskytují, v jak velké míře byl u nich realizován odklad školní docházky, což by mohlo být zajímavé, kdyby je podrobila také srovnání s běžnou populací.

Výsledky disertace, novost přístupu

Práce je tradičně **členěna na teoretickou a empirickou část** a je z hlediska rozsahu práce z tohoto pohledu vyvážená. Autorka vychází z naší tradiční literatury, objevuje se několik zahraničních zdrojů, především elektronických. Zdá se ale mi, že autorka „jde“, zejména v teoretické části disertační práce, do šířky. Seznamuje čtenáře s mnohým členěním narušené komunikační schopnosti dle různých autorů.

Za stěžejní považují kapitoly tři – v té první se zabývá **specifickým logopedickým nálezem**, v té druhé **specifickou poruchou jazyka** a ve třetí **specifickými poruchami učení**. Škoda, že tyto kapitoly nejsou skutečným těžištěm práce, kdy mohla ještě více prozkoumat na základě zahraničních zdrojů jejich vztah, zejména v kapitole o specifické poruše jazyka mohla jít víc do hloubky. Existuje velká „teorie“ vztahu mezi specifickou poruchou jazyka a specifickými poruchami učení, tedy různá typologie, v čem jsou si obě skupiny vývojových obtíží podobné a co je odlišuje, v textu autorky je zřejmé pouze to, že si odlišnosti uvědomuje, ale příliš je nespecifikuje. Kdyby to udělala, mohlo jí to pak dobře posloužit pro lepší uchopení samotných výzkumných otázek.

Výsledky disertační práce, zejména její empirické části, přinášejí konkrétní údaje o výkonech sledovaných skupin v použitých metodách. I vzhledem k rozsahu práce se mi zdá text příliš zatížen samotnými daty, autorka mohla některé pasáže zařadit spíše do příloh a zdůraznit ty nejdůležitější rozdíly mezi intaktní populací a žáky s SPU ve sledovaných ukazatelích.

Celkové zhodnocení

Autorka se snažila naplnit cíle disertační práce, ke stanoveným úkolům a hypotézám se vyslovuje v diskusi (s. 164-172). Bylo zjištěno, že se u žáků s SPU vyskytuje SLN, s odlišným rozložením podle věku, pohlaví i typologie (artikulační neobratnost, asimilace sykavek). V testu postihující jazykové roviny bylo dosaženo nálezu, že největší problémy mají žáci s SPU v uchopení větné struktury, ale také v morfologii, sémantice, i lexikální stránce, ale také v pragmatické rovině. Autorka se také vyslovuje k otázce logopedické péče u žáků s SPU a prognóze v terapii. Doporučuji práci k obhajobě.

Připomínky k práci, náměty pro obhajobu

- 1) V textu se objevují formulační neobratnosti (např. „má SPU“, „čistá dyslexie“, „čistá porucha pozornosti“ aj.), občasné formální nepřesnosti (Wexler – Wechsler, s. 78). Upozorňuji autorku, že kumulativní četnosti neslouží ke stanovení diagnózy specifického logopedického nálezu, je to jen statistický postup, který použila (s. 148) pro odlišení výkonu.
- 2) Jak si autorka vysvětluje, že v dosažených výsledcích mají starší žáci s SPU mnohdy horší výsledky než mladší žáci? (např. v jazykovém citu, artikulační neobratnosti aj.)
- 3) Dále se dotazuji, jak se staví k pozitivním nálezům v těchto testech u intaktní populace.
- 4) Pro stanovení rozdílů mezi skupinami žáků s SPU a intaktní populace mohlo být ve všech sledovaných ukazatelích použito zhodnocení statistické významnosti rozdílů, jak to např. učinila v případě Heldelberského testu řečového vývoje (kromě t-testu mohl být použit např. chí kvadrát), což při přispělo k přehlednějšímu zpracování dosažených výsledků (percentuální rozdíly mezi skupinami, i když se jeví jako odlišné, nemusí být významné).
- 5) Prosím autorku o postižení vztahu mezi dvěma testy – Žlabovým testem jazykového citu a Heidelbergským testem řečového vývoje.
- 6) Při obhajobě prosím autorku, aby se pokusila zaměřit na výskyt SLN u jednotlivých poruch učení (diskutováno na 160-163) i zhodnocení toho, jak se liší žáci s SPU od intaktní populace.
- 7) Výzkumem bylo zjištěno velké množství dat, se kterými by bylo možné dále pracovat a jít více do hloubky. Jak bude autorka s výsledky práce v budoucnu nakládat?

PaedDr. PhDr. Anna Kucharská, Ph.D.,
opponentka práce

V Praze dne 31.3.2012